

Klemen je razumel, kaj se je dogodilo z dekletom. Zato jo mora zmotiti in odvesti od mrtvega očeta.

»Pojdi, Metka! Spodaj te kličejo!« Počasi je šla z njim skozi vrata, ki jih je Klemen tiho zaprl, kakor bi v izbi njen oče res samo spal. In ko se je za hip ustavila ter se ozrla, jo je potolažil: »Prideš takoj spet nazaj. Saj oče spijo!«

Neverjetno je vanj razširila oči, da je hudo očitalo iz njih.

Potem sta šla po stopnicah. Gospodinja je spodaj pomignila Klemenu, da je prav. Čez cesto sta šla. Ljudje so se ustavljali; zrlí so za njima, ko sta stopila v Klemenov dom.

Doma je Klemen primaknil stol tesno k mizi. Nanj se je sedla Metka ter obupno zaihtela; nato se je z vso močjo oklenila Klemena. Glava ji je pa trudno omahnila na mizo, da so se lasje spustili in padli čez vso srebrnino harmonike, ležeče sredi mize...

Zunaj je mimo okna pripeljal poln voz sena. Na njem so sedele grabljice, vse razpaljene od solnca in od opojnega senenega vzduha. Kakor bi zavrelo v vasi novo življenje, so pripele, da je šlo v vse hiše:

— — dekle moje, jaz bom tebe troštal,
dekle moje, jaz bom tebe troštal,
dekle moje — — — —

Kot bi bil poln svatov, je zavil pojoči voz okrog ogla na Klemenovo dvorišče — —

Manca Komanova:

Na Gorenjskem je lušno.

(Dalje.)

Pogrebščina je neke posebne vrste gostija, prirejena v spomin pokojniku, in se vrši takoj po pokopu. Udeležé se je vsi pogrebci. Postreženi so z dobro juho, mesom, belim kruhom in vinom.

Preden sedéjo okrog miz, moli eden izmed njih glasno pet očenašev za pokojnikovo dušo. Vsi pričujoči molijo z njim. Ta molitev se ponovi še dvakrat in sicer v sredi in na koncu gostije.

Na pogrebščini se mnogo govori o pokojniku. Vse ga hvali in vsak ve povedati kaj dobrega o njem.

Ko postanejo pogrebci bolj dobre volje, zapoje tudi nekaj pesmic. Vendar pa se vrši gostija v zmernem in dostojnem tonu, kajti naš človek previsoko časti spomin rajnika, da bi se upijanal ob takih prilikah. Res da se pripetijo sem in tja izjeme, toda te so, hvala Bogu, zelo redke.

Za pogrebščino kaj hitro izvedo okoliški berači in revnejši vaški otroci, ki se zbirajo v veži. Tudi ti dobe svoj del. Morajo pa gospodarju

ali gospodinji svečano obljubiti, da bodo molili »za tistega, ki je bil danes iz te hiše odnešen«.

Dobro se še spominjam, ko sem še kot otroče zašla na neko tako pogrebščino. Sedela sem v veži med dvema beračema in pridno otepala brtevs kruha, ki mi ga je podarila gospodinja.

V hiši, kjer tisti dan odneso mrliča, molijo ostali zvečer, ko zazvoni Ave Marijo, angeljsko češčenje zunaj, pod milim nebom. To morajo storiti zato, da pokojnika ni strah na pokopališču. Vsak umrli mora namreč prvo noč stražiti vse ondotne mrtvece. Dolgo, dolgo je že od tega, kar so pri Anderšniku na Štefanjigori na dan gospodarjevega pogreba pozabili moliti večernico na prostem. Ponoči se je pa gospodinji v sanjah prikazal rajni mož in bridko potožil:

»Zakaj niste molili angeljskega češčenja pod milim nebom? Tako me je bilo strah, da so mi od same groze vse kosti odstopile od mesa.«

Te sanje vedo povsod, zato pa tudi nikjer ne opuste na dan pogreba moliti na vrtu ali na dvorišču večerno angeljsko češčenje.

Za svojce umrlega nastopi sedaj doba žalovanja, ki traja med starši in otroci ter med možem in ženo eno leto, med brati in sestrami pa pol leta. V žalni dobi nosijo ženske na glavi črne robce. Na ostalo obleko se ne gleda mnogo, le rdeča barva je strogo izključena. Moški nosijo pod vratom črne pentlje. Ker pa si te pentlje nadevljejo le na praznično obleko (ob delavnikih itak ne nosijo pentelj), vsled tega znaki žalovanja na moški obleki ne pridejo mnogo v poštev.

Pač pa se v žalni dobi vsi brez izjeme strogo vzdrže vseh veselice, zabav, plesa, gostij in svatbe. Dober fant tudi vasovanje opusti v tem času.

Vsi sveti. Ker je praznik vseh svetnikov (1. novembra) posvečen spominu naših dragih rajnikov, se na kratko pomudimo pri njem.

Na ta dan se oblečejo v črno obleko in se kakor povsod drugod mudijo večinoma na pokopališču. Grobove lepo okrase s cvetjem, prižgo sveče in kleče molijo za večni mir svojih pokojnikov. Obrazi vseh izražajo neko resno svečanost in tiho žalost. Gostiln se tega dne izognejo popolnoma. Iz pokopališča gredo naravnost domov, kjer opravijo vsakdanje večerno delo v kuhinji in pri živini. Nato se vsa družina zbere v hiši in kleče glasno moli vse tri dele rožnega venca za »duše v vicah«.

Naslednje jutro, to je »Vernih duš dan«, vstanejo takoj, ko zasllišijo jutrnjico zvoniti, in zopet kleče molijo vse tri dele rožnega venca. Potem šele gre gospodinja kuhat zajutrek, ostali pa po svojih

jutranjih opravilih. Nato gredo k maši in potem zopet na pokopališče, kjer nanovo dolgo molijo na grobovih.

»Vernih duš dan« smatrajo za sopraznik ter se vzdrže vseh poljskih in drugih težjih del.

Božič. Dan pred Božičem imajo gospodinje mnogo opravila s pečenjem potic in »poprtnjaka«. Poprtnjak je hleb belega kruha, ki mora ostati cel prav do Sv. Treh kraljev in mora biti na mizi vse tri božične večere, to je: na Sveti večer, na predvečer Novega leta in Sv. treh kraljev, ko se poprtnjak razreže. To delo navadno prevzame gospodar. Vsi člani družine ga dobe po en kos, ostalega pa razreže na toliko delov, kolikor glav živali ima pri hiši ter ga vsega mednje razdeli. Tudi pujski in kuretina so deležni poprtnjaka.

Otroci in tudi odrasli — ker takrat itak ni nujnega dela — pa tisti dan pred Božičem pridno pripravljajo in sestavljajo jaslice, ki so po nekaterih hišah posebno lepe. Božičnega drevesca (smrečice) Gorenjec ne ceni, češ, to je novotarija. In če ravno skoro vsaka hiša poseduje toliko smrekovega gozda, da ima malih smrečic v izobilju, vendar ne boš nikjer videl božičnega drevesca, pač pa le jaslice, ktere so našim ljudem tako pri srcu, da si brez njih Božiča skoro misliti ne morejo.

Ko se stori mrak, dene gospodinja v lonec lopatico žerjavice, napolni skodelico z blagoslovljeno vodo in vtakne vanjo pušpanovo vejico. Gospodar potrese žerjavico z dišečim kadihom, se prekriža in začne glasno moliti. Nato gre z loncem v roki pokadit vse shrambe, živino in vsa gospodarska poslopja. Takoj za gospodarjem stopa eden izmed družine, noseč v roki skodelico z blagoslovljeno vodo in pridno škropi na desno in levo. Za njim pa hodi s sklenjenimi rokami ostala družina in pobožno odgovarja gospodarjevi molitvi. To kajenje in škropljenje se potem ponovi oba božična večera, t. j. na predvečer Novega leta in Sv. Treh kraljev.

Na sveti večer pride na mizo samo mrzla večerja, bodisi solata, shlajeno kuhano sadje ali kaj podobnega. To pa v pobožen spomin na Kristusove stariše, Marijo in Jožefa, ki na ta večer nista imela nič gorkega v ustih.

Božični večer je pri nas skoro tako poln vraž kakor n. pr. Kresni večer. Najbolj razširjeno in običajno je »vlivanje svinca«, ki se napravi tako-le:

Kos svinca se dene v železno posodo in postavi na ogenj, da se raztopi. Ta raztopina se vlije potem v večjo posodo, napolnjeno z mrzlo vodo. Raztopljeni svinec se v mrzli vodi seveda takoj strdi in dobiva pri tem raznovrstne oblike, ki dostikrat več ali manj sličijo kakemu predmetu. Pripeti se, da dobi svinec v mrzli vodi podobo

sveče. Potem je gotovo, da bo v tem letu pri hiši krst. Ako pa oblika spominja na mrtvaško glavo ali krsto, tedaj bo med letom kdo izmed družine umrl. Podoba harmonike ali venca pomeni poroko itd.

Če je božična noč jasna in mesečna, zahajajo dekleta kaj rada h kaki stoječi vodi, v kateri vidijo svojo bodočnost, predvsem pa svojega bodočega moža. Ko se namreč deklice skloni proti vodi, vidi v njej poleg svoje podobe tudi podobo onega, ki ji je »namenjen«. Ampak ta poskus menda ni prav varen, kajti Tomažinova babica iz Dupelj je vedela povedati, da je šla neko sveto noč njena sorodnica gledat k bližnjemu ribnjaku, če ji je kdo »namenjen«. Toda — o groza — v ribniku je poleg svoje podobe ugledala podobo moža, ki je imel mrtvaško glavo. Tega se je tako prestrašila, da je kmalu potem umrla.

Na sveti večer, med 11. in 12. uro se med seboj razgovarja živina. Čuje in ume jo le oni, ki je v popolni milosti božji. V Kovorju je neki pastirček, ki je imel svojo borno posteljo v hlevu, čul na sveti večer, kako je krava Sivka potožila svoji tovarišici Dimki:

»Nekaj ti povem, Dimka. Letos bodo mene zaklali. Danes čez leto me ne bo več.«

To je pastirček dobro čul in je drugi dan povedal družini, a nihče mu ni hotel verjeti. Vsi so bili mnenja, da se mu je sanjalo. Gospodar, ki je prvotno res mislil zaklati Sivko, je potem nalašč zaklal drugo kravo, pa čujte kaj se je zgodilo. Kmalu potem je gospodar gnal Sivko v bližnjo vas, hoteč jo oplemeniti. Kravi pa se je na ledeni poti izpodrsnilo in padla je tako nesrečno, da so jo vsled zadobljenih poškodb morali zaklati.

Na sveti večer se družina mudi večinoma okrog jasiic. Tam se nedolžno zabava in prepeva narodno-nabožne pesmi. Še celo stari dedek dene tedaj vivček iz ust in »pritisne« z drugimi vred.

Narodnih pesmi, ki se nanašajo na božično noč, imamo pri nas skoro brez števila. Le žal, da nam primanjkuje prostora, sicer bi objavila tu vsaj najbolj originalne. Naj zapišem eno, ki mi je bila že od nekaj najbolj všeč. Pela jo je teta Špela, ko me je še ujčkala na kolenih:

»Perjatu moj,
le pojd' z menoj,
greva v Betlehem nocoj.
Tam v štalici
na slamici
eni mali Bogec spi.
Ni srajčice,
ni rjuhice

ni nobene odejice.
Osu in vov (vol)
je Ješčka grov (grel)
k' je od mraza drgetov.
Sta pihala,
sta dihala,
sta s sapo grela ga.«

Do polnoči ne misli nikdo na počitek, ker se je treba pripraviti na polnočnico. K polnočnici gre razun malih otrok ali kakega prav starega deda ali babice vsa družina. Ko pa pridejo iz cerkve domov, poležejo po klopeh, po tleh ali kjer si že bodi. Na svojo posteljo se Gorenjec v sveti noči nikakor noče vleči, to pa zato, da s tem počasti spomin na Sveto družino, ki tisto noč, ko se je rodil Kristus, tudi ni mogla počivati na svojih ležiščih.

Sveti dan držimo pri nas za največji praznik v letu in ta dan se vsakdo udeleži treh sv. maš. Ves ostali dan se praznuje s tem, da ostaja vsa družina lepo doma. Priti mora le kaj izredno nujnega, da gre kdo od doma. Tudi gostilne so na božični dan prazne. Vsa količkaj odložljiva opravila se prihranijo za drugi dan, to je Štefanovo, ki je že bolj navaden praznik.

Štefanovo (26. decembra.) Gotovo je, da otroci v celem letu nikoli ne hite tako radi v cerkev kakor na Štefanovo k veliki maši. Hej, to je veselje, ko enkrat izjemno celo v cerkvi smejo gostoleti in tekati sem in tja. Ta srečni čas traja od devete ure pa dotlej, da se prične sv. opravilo.

V cerkvi, takoj pri vratih ima cerkveni ključar napravljeno stojnico in v njej stoje kar cele vrste lesenih konjičkov, kravic, ovčic in pujskov. Okrog stojnice se kar tare otrok, ki kupujejo to leseno robo in jo nosijo okrog altarja. Pri altarju pa že čaka par ministrantov s košarami, v katere morajo otroci polagati kupljeno blago. Ko je košara polna, jo nese ministrant nazaj k stojnici, kjer blago zopet izpostavi, in kupčija se začne iznova. To romanje okrog altarja je deci zelo po godu. Če dobi n. pr. otrok od staršev pet kronic, ne bo dal vsega denarja naenkrat ključarju, pač pa za vsako živalico le po eno krono, da bo tako zamogel iti petkrat okrog altarja. Pri tem opravilu ne hodijo počasi, nego kar tekajo drug pred drugim. Ker imajo od grde poti navadno mokre ali celo snežene čevlje, jim po kamenitem tlaku rado polzi in vsled tega dostikrat cepajo po tleh kakor snopi in pri teh prizorih celo odrasle posili smeh.

Na Štefanovo se blagoslovi tudi sol, katero pa prineso v cerkev le odrasli ljudje. Ta »štefanova sol« je baje zelo dobra za uspešno rast polja in travnikov in se mora raztrositi takoj na Štefanovo. Ker

je tedaj navadno sneg in vsled tega slaba pota, je navada, da kdo izmed moških zajaše konja in raznosi štefanjo sol po travnikih in polju.

Šentjanžev dan (27. decembra). Ta dan je navaden delavnik, a vendar je nekak praznik, in sicer samo za posle. Oni posli namreč, ki menjajo svoje službe, se na Šentjanžovo selijo k novim gospodarjem. (Na kmetih se pogodi posel z gospodarjem za celo leto in posel, ki med letom zapusti službo, nima veliko ugleda.) Preden gredo posli v novo službo, se zbero v gostilni, da pijejo na dobro srečo. Tam jih že čaka kak »škripač« in začne se vesel ples, ki traja do večera. Te zabave se smejo udeležiti tudi oni posli, ki ostanejo še nadalje v svoji stari službi.

Gospodar, ki dobi novega posla, pride zvečer z vozom po njegovo »škrinjco«, v kateri ima shranjeno obleko in druge malenkosti. S skrinjo vred naloži tudi novega posla, ki je od prejšnjega rajanja navadno zelo dobre volje (hlapci celo vriskajo) in ga odpelje na svoj novi dom.

Pametva (28. decembra). Tega dne boš gotovo tepen, čim se pokažeš izpod strehe. Sicer pa niti treba ni, da bi hodil iz hiše, kajti mladi bojeviti svet — dečki in dekllice od 6 — 12 let — prilomastijo oboroženi s palicami v hišo, ter začno švrkati in kriče:

»Pametva, pametva,
dan's je naš dan.
Daj nam kaj, daj nam kaj,
če si kristjan!
Košček potice,
krajcar al' dva.
Oče v nebesih
naj žegen ti da!«

In da se jih čimpreje iznebiš, ti ne kaže drugega, kakor da jim daš kako kronico ali košček božične potice, nakar jo odkurijo drugam.

Te otročje pravice se dostikrat poslužijo tudi odrasli, seveda le za šalo. Če boš kedaj stopil na Pametvo v kako gorenjsko hišo, se ti zna pripetiti, da boš, preden se dobro zaveš, med glasnim smehom navzočih, s kako metlo prav krepko obunkan.

Silvestrovo. Po mestih se je zlasti zadnja leta razpasla navada, da obhajajo zadnji dan leta več ali manj hrupno. So ljudje, ki si Silvestrove noči drugače skoro misliti ne morejo nego v gostilni, kavarni ali na kakem drugem zabavišču. Popolnoma nasprotno ravna v tem oziru naš Gorenjec, kajti na dan, ko zatone v večnost tekoče leto, vse bolj kot drugekrat razmišlja o minljivosti vsega, kar živi pod božjim solncem. Zlasti prevladuje neka tiha, a tem bolj globoka

otožnost v oni hiši, kjer je med letom neizprosna smrt pobrala kakega družinskega člana. »Bog ve«, se vprašujejo med seboj, »katerega izmed nas bo na novo zmanjkalo v prihodnjem letu«.

Zvečer molijo pri skupni molitvi nekaj več očenašev, in sicer v zahvalo Bogu za sprejete dobrote minulega leta, obenem pa prosijo, da bi se jim srečno pričelo in končalo nastopno leto.

Rusija je potrebna nam — ne mi Rusiji

V začetku novembra meseca tega leta je Rusija proslavljala desetletnico, odkar so se v prvi vrsti delavci pa tudi z njimi zvezani kmetje polastili vlade in uvedli takozvano boljševiško diktaturo.

Skoro skozi 10 let je naše časopisje grmelo proti boljševizmu in ga obrekovalo ter mu prerokovalo skoro propast. Toda zadnjih par let postajajo ti glasovi vse bolj in bolj redki, ob desetletnici so že skoro utihnili. Na boljševizem zabavljajo tako rekoč samo še ruski knezi, grofje in vlastelini, ki so morali bežati iz Rusije, ker so se upirali, da bi bil kmet gospodar zemlje, ki jo je obdeloval.

Ne samo Rusija, temveč lahko se reče, ves svet je praznoval to obletnico, kajti na vsem svetu čuti kmetski in delavski narod, da se skozi boljševiško revolucijo pollaščuje ruske države kmetsko-delavski narod, ki počasi opušča vse revolucionarne zablode in krutosti. In tega se veseli kmetsko-delavski narod vsega sveta.

O priliki te desetletnice je napisal Dragoljub Jovanović v svojem listu »Rad« (»Delo«), ki ga izdaja v obrambo in za organizacijo delavnega ljudstva v Beogradu, članek, iz katerega smatramo, da je »Gruda« dolžna prinesiti glavne misli.

Predvsem konstatira g. Jovanović, da ima naša zemlja med vsemi zemljami najmanj zvez z Rusijo, da se pri nas prav za prav vsaka prijazna in nepristranska vez z Rusijo smatra kot protizakonito in protidržavno delo in vsako povoljno pisanje o novi in edini Rusiji se pri nas označuje kot »pozivanje državljanov, da nasilno menjajo ustavo in državne zakone«, kar je po naših zakonih kaznjivo.

ZAKAJ SE MI TAKO ODTUJUEMO OD RUSIJE?

Cela zgodovina jugoslovenskega naroda je tesno vezana z usodo ruskega naroda, odkar se je počelo prvo gibanje za osvobojenje tega jugoslovenskega naroda od Turkov. Vedno je bila politika našega naroda pod vodstvom, nadzorom in zaščito Rusije.

Posebno velja to za predvojno Srbijo. Od leta 1870. so ruske ideje vršile na nas večji vpliv kot pa na kateregakoli drugega in ruska vera v boljše društvo nas je prevzela globlje kot pa racijonalno ra-